

OPPONENSI VÉLEMÉNY*
López Soria *A tragikumtól az utópiáig*
című kandidátusi értekezéséről

ANCSEL ÉVA

Az opponens különös és ritka, de egyben szerencsés helyzetben érzi magát, amikor olyan Lukács Györgyről szóló disszertációt olvas és ítél meg, amelynek szerzője a nemzetközi jelentőségű magyar gondolkodót egy nem annyira földrajzi, mint sokkal inkább történelmi-társadalmi értelemben több vonatkozásban is számunkra szokatlan és távolibb nézőpontból ismerteti és magyarázza.

A szerző nem magyarországi volta pozitívan nyomja rá bélyegét az értekezésre. Az a tény, hogy kívül áll a magyar kultúra körein, ugyanakkor azonban – nyilvánvalóan igen sok munkával – komoly jártasságra tett szert azokon belül, lehetővé teszi számára, hogy egy sor kérdésben a magyar szerzőknél elfogulatlanabban fejtse ki álláspontját. (Nem tekinthető véletlennek, hogy Lukácsról külföldön már egy sor monográfia jelent meg, miközben a magyar kutatók többnyire még mindig a bonyolult részletek tisztázásával vannak elfoglalva; s most ugyanez látszik megisméltódni a fiatal Lukácsal kapcsolatban.) A szerző – különösen összefoglaló következtetéseiben – számos olyan alapvető tényre szögez le, melyek első pillantásra köztudottnak látszanak, valójában azonban még itthon sem egyértelműen elfogadottak, külföldön pedig egyenesen újdonságnak hatnak. Ilyen mindenekelőtt a lukácsi életmű gyökereinek a magyarországi fejlődés társadalmi talajában való felmutatása, Lukács filozófiájának a magyar szellemi élet szerves részeként történő értékelése.

A külső nézőpont csak néhány részletet tekintve járt negatív következményekkel, helytelen vagy megtévesztő szóhasználattal.

A magyar dzsentriőről szólva megfélemedezik annak korábbi, viszonylag haladó szerepéről, jelentős számarányáról, s bár többször érinti a polgárság gyöngeségét és a nemzetiségi kérdést egyaránt, nem figyel fel arra a fontos összefüggésre, hogy a polgári átalakulás két alapvető ideológiája, a nacionalizmus és a liberalizmus, mely rendszerint egymást erősíti, Magyarországon egymást gyöngítette. Nem érzékeli az 1905 utáni válságot, ehelyett 1900–1903-as krízisről beszél; az osztrák (helyesebben ausztriai) antiszemitizmus jelenségei pedig éppoly kevésbé vihetők át magyar viszonyok közé, mint az erre reagáló zsidó túlérzékenysége: ilyesmi a századforduló Magyarországon lényegileg nem létezett. Hasonlóképp túlzás azt állítani, hogy a magyar kultúra és a magyar társadalom között általában nem volt harmónia a történelem folyamán. (71–72., ill 242–243. o.)

*José Ignacio López Soria 1980. szeptember 18-án védte meg kandidátusi értekezését. Közzöljük opponenseinek véleményét és López Soria válaszát. – Szerk.

A disszertáció Lukács szellemi fejlődését mindenekelőtt a konkrét társadalmi és személyes viszonyok alakulásának alapján rajzolja meg, és pedig igen nagy tényismerettel és finom érzékenységgel. (Hogy egy spanyol anyanyelvű szerzőnek mit jelent magyar nyelvű eredeti dokumentumokat tanulmányozni, aligha szorul részletes elemzésre.) A szerző vizsgálódásainak alapjául a történelmi materializmus módszere szolgált. Ugyanakkor, mint maga is írja, a művek immanens elemzése némileg háttérbe szorul, ez azonban végső soron nem megy a vizsgálatok tudományos értékének rovására. A disszertáció I. fejezete a történelmi kereteket vázolja fel általánosságban, a II. fejezet Lukács pályakezdésének inkább személyes, a III. fejezet viszont inkább társadalmi körülményeit vizsgálja. Kétségtelen azonban, hogy a két szempont alkalmazása egyaránt erősen áthatja a másik fejezetet is; ez a szerkezet viszont némiképp elmosza az időbeli határokat. Így a többször említett 1910–11-es válság nem kerül plasztikus bemutatásra, az sem válik világossá, hogy a szerző *meddig* (1914?, 1917-ig?) kívánja nyomon követni Lukács szellemi fejlődését. Érthető ez, hiszen a disszertáció egy nagyobb monográfiának a része. Bizonyos szerkezeti módosítások mégis viszonylag könnyen megoldhatnák ezt a problémát.

Egészében véve az értekezés komoly tudományos kvalitásokkal bír, nemcsak ismertet, hanem magyaráz, bár ritkán bírál. Mintegy „természetadta” distanciával elemez, ugyanakkor ebből a distanciából következő éles szemmel látja és mutatja fel a lukácsi gondolatrendszer korai fő vonulatait. Nem kezeli valamiféle provinciális értelemben kelet-európai fenoménként Lukács ifjúkori műveit, hanem együtt látja Ady forradalom nélküli forradalmiságával, miként a modern kultúrában kiutat kereső tendenciát is össze tudja kötni a jövődő messianisztikus lukácsi elképzelésével.

López Soria munkája mindenképpen elegendő tesz a kandidátusi cím adományozásával kapcsolatos feltételeknek. Tudományos eredményei Magyarországon talán nem fognak a reveláció erejével hatni, de termékeny például szolgálhatnak a fiatal Lukács életművével foglalkozó hazai kutatóknak. Nyugaton viszont ez a mű, megjelenése esetén, még fontosabb missziót fog teljesíteni: korrekt és színvonalas tárgyalásmódja, marxista módszere, a magyar társadalmi és kulturális viszonyokra vonatkozó és Lukács pályáját átfogó tárgyismerete egyaránt biztosítja ezt. A szerző teljesítménye valamennyiünket elismerésre kell hogy indítsa e munka iránt, a marxista gondolkodás nagy magyar képviselőjének ez az interpretációja mintegy demonstrálja és jelképezi is Lukács György életművének nemzetközi jelentőségét.